

Влияние глобализации на развитие немецкого языка очень велико. Важную роль в формировании общей картины действительности немецкого языка играет английский язык, который еще в XX веке получил статус интернационального и до сегодняшних дней является самым распространенным языком в деловом мире и повсеместно используется СМИ. На втором месте по мере влияния на немецкий язык стоит французский. Повышенное влияние английского языка на немецкий, привело к формированию феномена «Denglisch» (DEutsch + eNGLISH) – представляющий собой сплав грамматических правил и лексикона немецкого и английского языка. Существенной трансформации подвергаются все 4 уровня языка: лексика, грамматика, стилистика и фонетика.

Однако немецкий язык занимает не только пассивную позицию в процессе языковой глобализации, но и активную. Немецкие слова встречаются во многих языках и притом, не только в европейских. Историками отмечено, что еще в XVIII веке осуществлялись серьезные попытки сделать немецкий язык, наравне с английским, вторым государственным языком в Соединенных Штатах Америки. Приведем некоторые немецкие слова, которые встречаются в словарях английского языка: autobahn, bratwurst, dirndl, gasthaus, hamster, iceberg, kriegspiel, lager beer, leitmotiv, muesli, Neanderthaler, Oktoberfest, pils, pilsner, pinscher, rucksack, spritz, U-boat, waldmeister, wunderkind, zigzag (von Zickzack) и другие.

Важно отметить, что культурная диффузия, т.е. стихийное и никем не контролируемое заимствование культурных ценностей (в том числе и языка), имеет как позитивные, так и негативные аспекты. С одной стороны, она позволяет народам больше общаться между собой и узнавать друг о друге. С другой стороны, чрезмерно активное общение и заимствование опасно потерей культурной самобытности и уникальности языка. Принося новые правила в грамматику и правописание, глобализация уничтожает классические, формировавшиеся в течение долгого времени нормы.

Литература

1. Sick B. Der Dativ ist dem Genitiv sein Tod. Kiepenheuer & Witsch, Köln, 2004.
2. Журналы и газеты: «Glamour» (июль, 2007), «InStyle» (май, 2004), «Intern» (июль, 2006)

ПРОМЫСЛАВАЯ ЛЕКСІКА Ў СЛОЎНІКУ І. І. НАСОВІЧА

І. С. Мягчыла

Беларуская лексікаграфічная спадчына вызначаецца даўнімі традыцыямі, якія ўзыходзяць да старажытных часоў, аднак вывучэнне яе

тэарэтычных праблем ў беларускім мовазнаўстве не атрымала дастатковага асвятлення. Вядома, што традыцыі беларускай лексікаграфіі старажытнай пары былі перарваны ў канцы XVII ст. на доўгія гады, было амаль спынена і развіццё беларускай пісьмовай мовы. Толькі ў XIX ст. пачалі нанова закладвацца асновы беларускай лексікаграфіі, ішло яе фарміраванне і станаўленне як навуковай дысцыпліны.

Пачэснае месца ў гісторыі вывучэння беларускай мовы належыць І. І. Насовічу. У яго слоўніку адлюстравана самая разнастайная лексіка, як па свайму паходжанню, так і сферы выкарыстання. У ім сустракаюцца словы розных тэматычных груп, у тым ліку шырока прадстаўлена і промыславая лексіка.

Промыславая лексіка як адна з найбольш старажытных у слоўніку беларускай мовы ў той ці іншай ступені была ў полі зроку беларускіх мовазнаўцаў. Асобныя выпадкі яе разгляду адзначаны ў работах у сувязі з вырашэннем агульных праблем слоўнікавага складу старабеларускай мовы. Асобныя словы з лексікі старадаўніх промыслаў сустракаюцца ў работах В. Сташайтэне, З. Марчанка, У. Лазоўскага, Н. Гілевіча, А. Жураўскага, А. Булыкі, Н. Вайтовіч, А. Груца, М. Булахавы і інш. Спецыяльнае даследаванне «Промыславая лексіка ў помніках старабеларускай пісьменнасці XV–XVII стст. (бортніцтва, рыбалоўства, паляванне)» у якасці кандыдацкай дысертацыі ў 1968 годзе прадставіў В. А. Купрэнка.

Промыславая лексіка ў значнай ступені прадстаўлена і ў народных гаворках, аб чым яскрава сведчаць дыялектныя слоўнікі і даведнікі. Тым не менш гэты пласт слоўніка пакуль што не быў аб'ектам асобнага разгляду. Датчыцца гэта і слоўніка І. І. Насовіча.

Аналіз промысловай лексікі з слоўніка І. І. Насовіча, дазваляе вылучыць у яе складзе наступныя тэматычныя групы:

- рыбалоўства (брэдзень, груздзіло, дорожка, топчанка і інш.);
- паляванне (вабикъ, капканы, мысливство і інш.);
- бандарства (алембикъ, гута, горщок і інш.);
- бортніцтва (вульлѣ, довжь, перелазь і інш.);
- гарбарства (баранокъ, куна і інш.);
- ткацтва (губка, валокъ, вытыкаць, едвабъ, гарусь і інш.);
- кавальства (наполокъ, крушь і інш.);
- конегадоўля (кѣлзанне, уздэчка, моторь і інш.);
- прылады працы (гобжа, воблокъ, дрында і інш.);
- металы (мосензь, томбакъ і інш.);
- памяшканні для распрацоўкі (копальня, вапельня і інш.).

Асноўнай задачай працы з'яўляецца даследаванне промыславай лексікі ў слоўніку І. І. Насовіча з пункту гледжання яе функцыянальнай характарыстыкі.

Сярод розных галін заняткаў насельніцтва важнае месца займае *рыбалоўства*. У той час чалавек не ведаў земляробства, а таму промыслы адыгрывалі важную ролю ў яго эканамічным жыцці.

Лексіка рыбалоўнага промыслу належыць да той часткі слоўнікавага складу, якую называюць прафесіянальнай лексікай. Слоўнік І. І. Насовіча фіксуе лексіку, якая абазначае назвы прылад рыбнай лоўлі. Прылады рыбалоўства даюць каштоўны матэрыял пры вывучэнні гісторыі развіцця промыслаў на Беларусі, вызначэнні гаспадарчага ўзроўню жыцця краіны.

На працягу гістарычнага развіцця адны прылады больш удасканальваліся, другія выходзілі з ужытку, а разам з гэтым і гублялася лексічнае значэнне гэтых назваў. Найбольшую распаўсюджанасць мелі назвы рыбных прылад са значэннем «сець». У слоўніку І. І. Насовіча назвы прылад семантычна падзяляюцца ў залежнасці ад іх выкарыстання і памераў.

Бредзень, дня, с.м.

Бредень, рыболовная сеть (33);

Бредникъ, а, с. м.

Бродникъ. Тоже что и Бредзень (33);

Волокъ, а, умен. **Волочокъ**, -чка, с. м.

Рыболовная сеть, которую не забрасывают подобно неводу, а затягивают, волоча ее за собою за крылья.

Идице съ волочкомъ, ци не примаеце чего (780);

Подволочекъ, -чка, с.м.

Небольшая рыболовная сеть.

Подволочкомъ наловили рыбы досиць (439);

Вуда,ы, с.ж.

Уда (76);

Вудзельно, а,с.ср.

Лёса у уды.

Вудзельномъ секанувъ (76);

Вудка, и.

Вудочка, и, с.ж. умен.сл. Вуда.

Удочка (76);

Уда – агульнаславянская назва, яна захоўвае сваё лексічнае значэнне ў розных славянскіх мовах: руск. – уда, бел. – вуда, укр. – вудка, балг. – въдица, серб. – удица, чэш. – udice, польск. – weda.

Дорожка, и, с. ж.

Рыболовный шнурокъ, въ конце котораго навязана изъ белой жести сделанная рыбка съ крючкомъ.

Рыбалка въ човне зъ дорожкой поехав (142);

Осци, -сцей, с. ж.

Рыболовное орудие, острога.

Зъ осцами на рыбу поехавъ (370);

Тригубица, ы, с. ж.

Трезубецъ, орудие состоящее изъ жерди, на конце которой прикреплена железная гребенка о трехъ зубахъ для убивания рыбы. Иначе: восци (639);

Жакъ, а, с. м.

Рыболовный снарядъ, отверстие котораго суживается въ середине на подобие воронки.

Нехто жакъ мой потрёсь (152);

Топчанка, и, с. ж.

Родъ рыболовного снаряда, который втаптываютъ въ грязь для ловли вьюновъ (637).

Асобна можна вылучыць назву прыманкі.

Живецъ, вцу, вца, с. м.

Мелкая живая рыбка, насаживаемая на уду для ловки большой.

Вуда съ живцомъ (155).

Нягледзячы на даволі доўгі гістарычны перыяд развіцця многія словы, што ўзніклі на зары існавання славянскіх плямен, устойліва захоўваюць сваё лексічнае і семантычнае значэнне і ў наш час. Сюды можна аднесці наступныя словы: **волокъ, вуда, вудзельно, вудка/вудочка, дорожка, осци, тригубица, живецъ**. Меншай устойлівасцю вызначаюцца словы: **бредзень, подволочекъ, жакъ, топчанка**. Няўстойлівасць лексічнага значэння гэтых назваў можна патлумачыць наступным: па-першае, некаторыя словы ўзніклі як назвы толькі ў некаторых мясцовасцях і існавалі як рэаліі на працягу многіх стагоддзяў з вузка тэрытарыяльным распаўсюджаннем; па-другое, рыбалоўныя прылады ўдасканальваліся, а гэта прыводзіла да паступовага выцяснення з лексічнага складу мовы тых назваў прылад, якія выйшлі з ужытку.

Паляванне на Беларусі бадай самы старадаўні промысел. Паляванне, як вядома, было адным з самых старажытных промыслаў усіх часоў і народаў. У вельмі далёкім мінулым на працягу стагоддзяў паляванне і рыбалоўства было адным з асноўных заняткаў і сродкаў існавання людзей.

У слоўніку І. І. Насовіча, на жаль, падаецца няшмат слоў, якія звязаны з паляваннем, але ўсё ж такія выдзяляюцца дзве падгрупы: відавныя назвы промысла і назвы прылад палявання.

Да першай падгрупы адносяцца наступныя словы.

Вловы, овъ, с.м. упот. во мн. ч.

Охота, ловъ.

Панъ на вловы поехавъ (60);

У гістарычным слоўніку беларускай мовы адзначаюцца наступныя словы:

Ловенье, ловець—паляўнічы, **ловитва** – паляванне, рыбалоўства; **ловы** – паляванне (Вып.17). У сучаснай літаратурнай мове гэта слова не ўжываецца. **Мысливство**, а, с. ср.

Охота съ собаками.

Черезъ мысливство збожже топчуць (296);

Мысливство – паляванне, ловы. Гэта лексема ўжываецца яшчэ ў старажытных помніках прыкладна з 1557 года. Адзначана ў гістарычным слоўніку (Вып.18), але ў слоўніках сучаснай літаратурнай мовы не значыцца. **Уполеванне**, я, с. ср.

Полевая охота за дичью.

Павы на ўполеванне поехали (749).

Полеванье – дзеянне па дзеяслову **полевати** – паляваць, яно ўжываецца яшчэ ў Гісторыі аб Варлааме і Іаасаце, 1637. Да прыкладу: «...полеване со псами...» (Вып.26). Дадзеная лексема з гэтым жа значэннем актыўна ўжываецца і ў наш час.

У другую падгрупу ўключаюцца:

Вабикъ, а, с. м.

Свистокъ для приманивания дикихъ птицъ.

Попробуй вабикомъ приманиць (41);

У гістарычным слоўніку беларускай мовы пазначана лексема **вабити** – зводзіць, прыцягваць, спакушаць (Вып.2), якая ўжываецца з 1560-х гадоў.

«Этимологический словарь русского языка» А. Преображенского (М., 1959, т. 1, ст. 61) падае стараславянскую і старажытнарускую форму **вабити** – зваць, запрашаць; славенскую – **vaba**, сербскахарвацкую **ваб** – са значэннем приманка.

Капканы, новъ, с.ж., во мн.

Железный снарядъ для уловления хищнаго животнаго, ловушка.

Вовкъ попался въ капканы (229).

Лексема **капкан** паходзіць з цюркскіх моў. У гістарычным слоўніку – не фіксуецца.

Словы **вабикъ** і **капканы** актыўна ўжываюцца ў лексіцы паляўнічых у наш час.

Такім чынам, занятак людзей паляваннем меў вялікае значэнне пры ўзбагачэнні асноўнага лексічнага складу мовы, а працэс працоўнай дзейнасці людзей, занятых у гэтым промысле, узбагачаў мову новымі словамі і назвамі.